

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

H. C. ANDERSEN
OG STORHERTUG
CARL ALEXANDER
AF SACHSEN-WEIMAR-EISENACH

AF

LOUIS BOBÉ

KØBENHAVN
H. HAGERUPS FORLAG
1905

H. C. ANDERSEN
OG STORHERTUG
CARL ALEXANDER
AF SACHSEN-WEIMAR-EISENACH

H. C. ANDERSEN
OG STORHERTUG
CARL ALEXANDER
AF SACHSEN-WEIMAR-EISENACH

AF

LOUIS BOBÉ

KØBENHAVN
H. HAGERUPS FORLAG
1905

NIELSEN & LYDICHE
(AXEL SIMMELKJÆR)

Andersen

H. C. ANDERSEN.

EFTER BLYANTSTEGNING AF KÜCHLER.

Om mange fjærne Riger og Lande, om mange fremmede, store Navne fortæller H. C. Andersen i sin Levnetsbog, som han saa sindrigt har givet Navnet »Mit Livs Æventyr«.

De lange og hyppige Rejser, der i meget genkalder Erindringen om vor Literaturs hvileløse Ahasverus Baggesens Digtervandringer, var for Andersen en Livsbetingelse. Det var ikke blot Nordboens medfødte Korsfarerlængsel efter rigere Sol og Farvepragt, ikke alene Tanken om at finde nye Æmner til sine Digtninger i Æventyrlandet bag de blaanende Bjærge, der drog ham mod Syd. Paa hine Rejser, der i hans modnere Manddomsaaer var saa rige paa Hyldest og Triumfer, søgte og fandt han i Udlandets umiddelbare, entusiastiske Anerkendelse og Beundring, Husvarelse for den hjemlige, ofte smaalige Kritiks Svøbe, denne hans Livsglædes bitreste Fjende.

Paa H. C. Andersens Trækfugleveje er der blandt de mange Hvil et Fristed, hvor han Aar-

tier igennem atter og atter tyer ind, hvor han finder den dybeste Forstaaelse baade som Digter og Menneske. Det er Fyrstehjemmet i Thüringerlandet, »hvor Luther talte og Goethe sang«. Paa mange Blade i sit Livs brogede Billedbog har Andersen med Taknemmelighed og Hengivenhed skrevet Storhertug CARL ALEXANDER af Sachsens Navn. Venskabet, og saaledes bør det betegnes, mellem Borgherren paa Wartburg og i Weimar, Landgreverne af Thüringens Ætling, og den danske Digter, der fødtes i Munkemøllestrædets tranke Vraa paa Danmarks Hædersdag for hundrede Aar siden, er et af de smukkeste Kapitler i H. C. Andersens Livs-Æventyr.

Mellem Weimar-Jena, »den store Stad«, som de to tyske Smaabyer i den sang- og sagnrige Thüringerskov under ét kaldtes paa Goethes Tid, og Danmarks Hovedstad bestod der, saalænge Tysklands klassiske Literaturperiode varede, en livlig og mangeartet aandelig Forbindelse.

Kort efter den store Forsoningsfest paa Marsmarken 1790 kom BAGGESEN til Weimar, hvor han med sin entusiastiske, farvespillende Natur vandt Wielands Hjærte, ligesom han i Jena slut-

tede et varmt og varigt Venskab med Digterens Svigersøn Filosofen Reinhold, der atter førte ham sammen med Schiller. Baggesen, der som faa ejede Evnen til at vinde andre for sine Ideer, tilskyndede efter sin Hjemkomst Hertugen af Augustenborg og Schimmelmann til at udsætte en Aarspenge for »Don Carlos'« Digter, der herved udfriedes af trange Kaar og trykkende Gæld. Det var sikkert kun Schillers svagelige Helbred, der hindrede ham i at virkeliggøre sin bestemt udtalte Tanke om blivende at sætte Bo i Danmark, men mellem ham og de fjærne Venner i København vedligeholdtes der lige til Digterens Død et livligt og fortroligt Brevskifte.

Forfatterinden FREDERIKKE BRUN, der paa sine mange Rejser ogsaa gæstede Jena og Weimar, ydede Bidrag til de af Schiller redigerede æsthetiske Aarbøger og Tidsskrifter. Grevinde LOUISE STOLBERG, Statsminister Reventlows Søster, der 1784 og 1792 i Weimar besøgte Goethe, Herder og den her boende Grevinde BERNSTORFF, Enken efter Danmarks store Statsminister, stod i mange Aar i en yderst fortrolig og hyppig Brevvexling med Hertuginde LOUISE af Weimar. Paa sin store Udenlandsrejse, paa Udvejen, var OEHLENSCHLÄGER oftere Gæst i Goethes Hus og læste sin Aladdin og Hakon Jarl højt for ham. Sammen med ham op-

holdt sig i Weimar Arkæologen P. O. BRØNSTED, hvis Arbejder Goethe ogsaa senere skænkede levende Interesse. Oehlenschlägers sidste Besøg hos Goethe paa Hjemrejsen i November 1809 endte, som bekendt, med en Dissonans.

Goethes Dagbøger viser, at han lige til sin Død oftere og gærne modtog gennemrejsende Danske. Han udtrykker saaledes sin Glæde over et Besøg af Baggesens Søn og de Samtaler han havde med H. C. ØRSTED 1822, hvis store Opfindelse, som han sammenligner med et blændende Lys, beskæftigede ham meget.

Paa sin første Rejse til Tyskland Aaret før Goethes Død havde H. C. ANDERSEN til Hensigt at hilse paa Faust's Digter, men da denne var skildret ham som meget fornem og afvisende, opgav han Tanken.

Først i Sommeren 1844 kom han til Musernes Enkesæde, det tyske Aandslivs Pompeji, som det unge Tyskland havde døbt Weimar. Han var den Gang nær ved de fyrretyve Aar og havde sin store Udenlandsrejse til Italien, Grækenland og Tyrkiet bag sig. Hans Digterry var naaet langt ud over Danmarks Grænser, hans »Æventyr, fortalte for Børn«, var allerede 1839 bleven oversat paa Tysk: hans »Billedbog uden Billeder« havde fundet en Oversætter i Digteren de la Motte Fouqué, ligesom

hans Romaner »Improvisatoren«, »O T« og »Kun en Spillemand« alt 1835—38, og »En Digters Bazar« 1843 var blevne tilgængelige for tyske Læsere.

I Oldenburg havde Andersen tidligere lært Friherre CARL OLIVIER V. BEAULIEU MARCONNAY (født 1811, død 1889) at kende, der nu var ansat ved Hofet i Weimar som Overhofmester hos Arvestorhertuginde og som havde indbudt Digteren til at bo hos sig. Det var ogsaa denne literært interesserede og elskværdige Mand, der gennem Goethes den Gang endnu levende, fortrolige Ven, Kansler v. MÜLLER, indførte Andersen hos den unge Arvestorhertug CARL ALEXANDER af Sachsen-Weimar, en Sønesøn af Storhertug Carl August, Goethes Ven. Som det hyppigt er Tilfældet, vender Interesser og Tilbøjeligheder først tilbage i Slægtens andet Led, og saaledes havde den paa hin Tid kun 26-aarige Fyrste taget Bedstefaderens literære og kunstneriske Sans samt Beundring for Goethe i Arv. Goethe, der ofte havde staaet ved Carl Alexanders Vugge, havde fejret hans Fødsel med et Digt. Sammen med sin Opdrager Soret havde den lille Prins ofte besøgt Digteren, hvis Sønesøn Walter var hans kæreste Legekammerat, og som 14-aarig Dreng stod han med sin Fader sørgende ved Goethes Dødsleje.

Carl Alexander ægtede 1842 sin Kusine Prinsesse Sophie af Nederlandene, Kong Vilhelm II.s Datter, og Datterdatter af Kejser Paul, en klog og udmærket Dame, som Carlyle kalder hende, medens Hebbel endog betegner hende som en ædel og dyb Natur og en højst betydelig Kvinde, hvem man kunde tale med om alt.

Vor Digter vandt allerede under sit første Ophold i Weimar det unge Ægtepars Hjærter. Han var Carl Alexanders Gæst paa dennes Sommerslot ETTERSBERG nær ved Weimar, bygget paa en skovklædt Bjærgaas, hvorfra man i klart Vejr har en herlig Udsigt over Thüringerskoven til Erfurt med dets Domkirke og til det sagnrige Kyffhäuser. Under Andersens Ophold her fejrede Omegnens loyale Bønder deres tilkommende Herskers Fødselsdag Sankte Hans Dag ved en dobbelt Fest med Sang, Dans og Spil. Andersen gik ved Carl Alexanders Side i den lune Skærsommernat under Slotparkens duftende, af Lampernes brogede Skær overstrømmede Linde. Han var lykkelig, da den elskværdige Hertug under Samtalen brød en Kvist af et Træ, som han gav ham til Minde om dette deres første Møde. Den fandt en Plads blandt Digterens kæreste Erindringer i hans Album, der nu hører til det Kgl. Biblioteks værdifuldeste Skatte. Tyskland var for ham Ettersburg, Weimar

SLOTTET ETTERSBURG.

Tysklands Hjærte. Hans Tak og Hyldest gav sig Udtryk i det varmt følte Digt, der slutter saaledes:

O Thringerskov! Dit Navn har en Klang,
I den er en Verdensstemme,
Hvor Luther talte, hvor Goethe sang,
Der hører det herlige hjemme.
Gud signe den Slægt, som i Stort og Godt
Vil fremad til Held og Lykke,
I Thringerskoven ligger et Slæt,
Derinde Hjærterne bygge.

I et Brev, skrevet i Slutningen af August paa Glorup, genkalder Andersen Minderne fra Dagene paa Ettersburg, som han kalder et smukt Kapitel af sit Livs .Æventyr. Han undsaa sig for at lade en kyndig Haand fjærne de utallige, grove Forsyndelser mod det tyske Sprogs simpleste Regler, men netop i sin umiddelbare Form, sin troskyldige og hjærtelige Tone efterlader dette hans første Brev som ogsaa de følgende til Carl Alexander et ejendommeligt velgørende, ægte Indtryk paa Læseren. I sit udførlige, venlige Svar bad Hertugen vor Digter om for Fremtiden at betragte Weimar og særlig hans Bolig som sit Hjem. »Naar min Søn,« skriver han, »en Gang er naaet til at begribe, at der udover hans lille Seng, hans Ammes Bryst og Barnestuen endnu findes en anden Verden, vil Deres Navn være blandt de første, som

han vil lære at elske. Jeg selv tænker hver Dag paa Dem.«

Der kom Flugt i Brevvexlingen, og atter i Oktober sender Andersen sin fyrstelige Velynder en detailleret Beretning om sit Ophold paa Før, sit Samvær med Kong Christian VIII og hans Dronning paa denne idylliske Ø og sit Besøg paa Augustenborg. Fra København sendte han i Januar 1845 en Oversættelse af første Kapitel af sit nye Æventyr »Snedronningen«. »Gid jeg var Prins,« skriver han paa sin troskyldige Vis, »for at turde elske Dem med en Broders Hjærte.« I Marts giver han Hertugen en livlig Beskrivelse af den strænge Vinter i København, da Sundet var lagt til. Fra Landskrona kom en Omnibus med 22 Mennesker over den to Alen tykke Isflade til Hovedstaden. Mellem Helsingør og Helsingborg var der ustandselig Færdsel, og den mørke Nat oplystes af et Fakkeltog, der gik fra Kyst til Kyst.

Opmuntret af flere venlige Breve fra Hertugen fulgte Andersen i Begyndelsen af 1846 sit Hjærtes Trang til at gensé Weimar. Denne Gang lærte han Selskabslivet i den hyggelige lille Residensby at kende, og omgikkes her Veteranerne fra Weimars Storhedstid, Kansler v. MÜLLER, ECKERMANN, Forfatteren af Gespräche mit Goethe, og Fru v. SCHWENDLER, Jean Pauls aandfulde Veninde. Og-

WEIMAR 1850.
DET STORHERTUGELIGE SLOT

saa Storhertuginde, Carl Alexanders Moder, den udmærkede Fyrstinde Marie Paulovna, Kejser Pauls Datter, til hvis Formæling Schiller havde digtet Festspillet »Die Huldigung der Künste«, viste H. C. Andersen megen Venlighed. Hun kunde tale med ham om sit Ophold i Danmark og Slesvig, da hun i Aarene 1806—7 efter Slaget ved Jena sammen med sin Gemal og sin Svoger Prins Bernhard af Weimar havde boet først i Constantin Bruns Gaard i København og senere i det bjelkeske Palæ i Slesvig, hvor Landgreve Carl af Hessen havde taget sig af den landflygtige Familie.

Hertugen forærede ved denne Lejlighed Andersen et, nu ligeledes i det Kgl. Bibliotek opbevaret Album med kolorerede Stik, forestillende Weimars klassiske Steder, Goethes Bolig og Havehus, det romerske Hus i Parken o. s. v. »Haand i Haand sad vi tit i Sofaen,« fortæller Andersen, »og naar jeg var dybt bevæget over hans ædle Sind, trykkede han mig til sit Bryst. En Gang skulde jeg komme, mente han, og blive i Weimar for bestandigt.«

Under hans Ophold i Weimar indtraf ogsaa Jenny Lind her. En Formiddag, fortæller Andersen, da Carl Alexander tog ham med til Grevinde Redern, sang den store, sjælfulte Sangerinde en af de svenske Salmer fra Trediveaarskrigen saa

gribende, at den unge Hertuginde faldt hende om Halsen. Den sidste Aften, hun opholdt sig i Byen, hyldede Studenterne fra Jena hende med en Sere-nade, som de afsang uden for hendes Vinduer.

Umiddelbart efter den regerende Storhertugs Fødselsdag 2. Februar forlod Andersen Weimar for at sætte Kursen mod Syd, men aflagde forin-den i Jena, indført af Hertugen, et Besøg hos Schil-lers Svigerinde CAROLINE V. WOLZOGEN, Forfatter-inde af Romanen »Agnes v. Lilien«.

Fra Rom, hvor han modtog flere Breve fra Carl Alexander, skrev han til denne: »Andre Fyrster har givet mig Ære og Ærestegn. De har givet mig en Plads i Deres Hjærte. Italien har ingen bedre Sol end den, der lyser for mig ud af Deres Sjæl. Hvis hele Verden, som jeg, kendte Deres Hjærte, vilde den elske Dem.«

I Juni var Jerichau og hans Hustru i Weimar. »Han har et følelsesfuldt og tænksomt Blik og be-hagede mig meget,« meddeler Hertugen. »Jeg be-undrede i høj Grad hans Talent, paa hvilket jeg fik en Prøve ved at se hans Tegning til et Basre-lief, hvis Motiv er hentet fra Italien og som maa blive et Mesterværk.« Han roser meget en Skizze af Fru Jerichau, forestillende en ung polsk Udvan-drer. »Men hvorfor i al Verden,« tilføjer han, »ud-fører hun alt i overnaturlig Størrelse, ogsaa Gen-

stande, for hvilke saa kolossale Dimensioner aldeles ikke passer!»

Paa Hjemvejen fra Italien opholdt Andersen sig atter i August og September i Weimar. Det fortrolige Forhold mellem Hertugen og Digteren befæstedes og uddybedes ved denne Lejlighed meget, særlig paa deres lange Spadsereture i Belvederes og Tiefurts skønne Parkanlæg. Ogsaa i Morgentimerne var han alene med Carl Alexander, hvis huslige Liv tiltalte ham saa meget. Arvestorhertuginden red Fedtelam med sin lille Søn og sang dertil Andersens Børnerim »Pandeben-Øjsten« i tysk Oversættelse. Der var mange Berøringspunkter mellem Andersens store, naive Barnesjæl og Carl Alexanders umiddelbare, usammensatte og godtroende Natur. »Ingen, ingen af mine kæreste i Danmark kunde inderligere flyve mig i Møde end han gjorde det,« — bekender Andersen i et Brev til Kong Christian VIII. fra samme Aar.

Der foreligger særlig for Aarene 1846—47 en fyldig Række Breve fra Carl Alexander til hans danske Ven, der giver et højst tiltalende Billede af den aandeligt rigt interesserede, gavnelystne og idealt anlagte unge Fyrste. Naturlig, ægte og varm i sin Tone banlyser han de banale Godtkøbsfraser og tillærte Høfligheder, hvormed fornemme Menneskers Breve som Regel er udstyrede. Hans Ud-

talelser om Andersens Forfatterskab og Individualitet røber ofte en fin og sund Forstaaelse og et poetisk Blik. Paa sine Jagtudflugter og Spasere-ture i Omegnen af Weimar og Eisenach søgte han ved at fæste sin Opmærksomhed paa Livet i Naturen Motiver til Æventyr, som han paa en fordringsløs og elskværdig Maade foreslog sin Ven til Benyttelse. Det samme var Tilfældet med de historiske Minder i Slottenes Sale, der satte hans Fantasi i Bevægelse. Der er Flugt og Farve over hans Gengivelse af de Stemninger og Syner, der gæstede ham baade i Wartburgs højtidsfulde Rum og i Ilmenaus Skovensomhed; der er overbevisende Varme i Fortællingen om hans store Planer til paany at gøre Weimar til et Midtpunkt for de aandelige Strømninger i Tyskland og til et Hjemsted for alle Sangens Trækfugle, hvorfra de end monne komme. »Jeg gad eje den indiske Guddoms tusind Arme for at kunne kryste al den Herlighed i Naturen, som jeg hverken har Sanser, Kræfter eller Ledemod nok til at favne,« siger han i et af sine natursværmende Breve.

Vi forstaar derfor ogsaa Andersens Følelser, naar han i et Brev fra Efteraaret 1846 skriver til Hertugen: »Jeg kan ikke undvære Dem. Gennem Dem elsker og ærer jeg Fyrsterne, der i vor Tid bedømmes altfor strængt. De forstaar mig, jeg el-

sker faa Mennesker som Dem, og jeg kan ikke andet. :

Paa sin Rejse i Sommeren 1847, da Andersen gæstede Holland, England og Skotland, traf han i London i Lord Palmerstons Salon sammen med det weimarske Fyrstepaar og besøgte dem atter samme Efteraar paa Ettersburg, hvorfra han ogsaa har dateret Fortalen til den tyske Oversættelse af »Lykkens Blomst«. Hans Samvær med Hertugen havde denne Gang en mere hjærtelig og inderlig Karakter end nogensinde før. Om hans mageløse Godhed og Hjærtelighed fortæller Andersen i et Brev til den danske Gesandt i London, Grev Reventlow. Carl Alexander hentede ham selv ud til Ettersburg, hvor han blev i flere Dage. De kørte daglig ud sammen paa længere Udflugter, og da Andersen tog bort, kom Hertugen til Jærnbanen for dér endnu at sige ham Level.

Den i Slutningen af Aaret 1847 udkomne tyske Oversættelse af Andersens episke Digtning »Ahasverus«, der rummes i 29. og 30. Bind af hans i Leipzig udgivne »Gesammelte Werke«, er tilegnet Hertugen. »Naar jeg er død«, ytrer Digteren, »skal denne Bog for Dem og for Verden vidne om min trofaste Kærlighed til Dem.«

I Februar 1848 sendte Carl Alexanders Fader Andersen den weimarske hvide Falks Orden. I

sin Takkeskrivelse gav Digteren sit Hjærte Luft over Sorgen ved Kong Christian VIII.s Død. »Hans Død,« svarede Fyrsten, »betyder en ny Epoke for Danmark, ja for hele Tyskland. Ved hans Bortgang bliver den alvorlige Tid endnu mere alvorfuld.«

Der oprandt nu tunge Dage for alle Danske, der havde Slægt og Venner i Tyskland. »Danmark, mit Hjem,« ytrer Andersen til Carl Alexander, »og Tyskland, hvor der er saa mange Mennesker, jeg elsker, staar nu fjendtlig overfor hinanden.«

Det skal siges til Ære for den Digter, der under den nationale Rejsning skrev sin prægtige Opsang:

Jeg kan ikke blive, jeg har ingen Ro —

at han tonede rent Flag overfor den tyske Fyrste, hvor tungt det end sikkert er faldet ham at bruge skarpe Ord. Medens Uroen og Spændingen i København naaede sit højeste, opholdt han sig paa Glorup, paa Basnæs og i Sorø hos Ingemann. »Naar skulle vi mødes igen, min ædle, høje Ven! maaske aldrig!« skrev han i Juli og fik som Svar herpaa kort efter et »godt, hjærteligt« og trøstende Brev fra Hertugen, hvori det bl. a. hedder: »Har de Følelser, vi nære for hinanden, nogetsomhelst at skaffe med Kampen om politiske Meninger? Har

vi sluttet Venskab for vore politiske Anskuelsers Skyld? Nej, vist ikke! Overensstemmelsen mellem vore Sjæle, vort Sindelag, vor Fantasi førte os sammen og skal ogsaa i Fremtiden knytte os til hinanden. Lov mig, kære Ven, at Tiden og Døgnet's Anskuelser *aldrig* skal faa Indflydelse paa vort Venskab!«

Andersen tog Anledning til at gendrive nogle i tyske Blade udsprede, falske Rygter om de slesvig-holstenske Fangers slette Behandling om Bord paa Logisskibene i Havnen. De havde endog faaet Lov til at spadserere i Byen og tage Del i de offentlige Forlystelser, men de havde misbrugt denne Tilladelse ved at synge »Schleswig-Holstein meerumschlungen«. I Oktober gav han Carl Alexander en smuk Skildring af de paa Glorup indkvarterede svenske Troppers daglige Liv. De sang i Slotsgaarden de samme Sange, som deres Forfædre havde sunget, da de kæmpede paa Lützens Sletter; de sang ogsaa den Dødssalme, Jenny Lind havde sunget for Hertugen og ham i Weimar.

I Foraaret 1849 tilskrev han atter Carl Alexander et Brev, der gik tabt; senere hørte han til sin store Sorg, at weimarske Tropper og med dem Arvestorhertugen var marscheret mod Danmark. I September bad han indtrængende Fyrsten om at læse de af Wegener udgivne augustenburgske

Breve. »Deres ædle Hjærte og alle tyske Hjærter som elske Sandheden, vil føle, at Danmark er uskyldigt og har lidt uretfærdigt.«

Af et langt Brev fra Carl Alexander, dateret fra Belvedere 17. Sept. 1849, fortjener et Brudstykke at anføres: »Hvor skulde jeg have betraadt Hertugdømmerne, dansk Jord, uden at tænke paa Dem! Dette var navnlig Tilfældet paa Graasten. I Slesvig stod jeg af ved det bjelkeske Palais. En ældre Herre og to kønne unge Damer stod ved Havelaagen. Han spurgte mig, om jeg vilde træde ind. Da jeg tog imod hans Opfordring, tiltalte han mig ved Navn. Det var Hertugen af Augustenborg og hans Døtre. Han førte mig ind i det Hus, han viste mig de Værelser, som mine Forældre i Aaret 1806 i Krigens Angst og Nød saa længe havde beboet, og som jeg, deres Søn nu, ogsaa i Krigens Nød, betraadte. Hvilket Æventyr er dog saa æventyrligt som Livet selv! — Hertuginde modtog mig. Vi satte os i en Vinduesforydning. Jeg spurgte efter hendes Sønner. De var begge i Krig. Den stakkels Kvinde græd stille og klagede mig sin Nød. Sønnerne i Felten, de selv paa Flugt, berøvet deres Besiddelser og Ejendom stod de ved Afslutningen af en glimrende Fortid foran Fremtidens dunkle Port. Denne grædende Kvinde, denne Familie paa Flugt, disse mørke, høje, øde Værelser med deres

smuldrende, falmende Pragt, der talte til mig om mine Forældres egne Lidelser og Nød, — aldrig i mit Liv vil jeg glemme dette Billede! Jeg er ikke Dommer over denne hjemløse Families Handlinger, men det forsikrer jeg Dem, at hvem der saa dem i dette Øjeblik, maatte have Medlidenhed med dem. Jeg kom til Graasten, fra hvilket Slot De en Gang skrev til mig, og hvor jeg, og under hvilke Forhold, nu laa i Kvarter! I Gaarden laa der Halm, stod der Vogne, og Soldater drev omkring. Fløjnen, hvori Kongeværelserne ligger, var omdannet til Lasaret, ogsaa i den anden Fløj laa der saarede Officerer. Ovenover stod der nogle Stuer tomme. Det var Hertugens og hans Sønners Værelser; hér indkvarterede jeg mig med min Adjutant. Jeg tænkte meget paa Dem. Nær ved Slottet var der friske Grave, Jeg stod her for første Gang Ansigt til Ansigt med Krigen.«

Et følgende Brev fra Andersen, Svaret paa nogle af Hertugen fra Holland tilskrevne Linjer, omhandler Førsteopførelsen af »Mer end Perler og Guld«. Oehlenschlägers Død og højtidelige Jordefærd danner Indholdet af et Brev fra Januar 1850. Carl Alexander bevidnede i hjærtelige Ord sin Sorg over den store Digters Død og det Tab, Danmark herved havde lidt, og kom derefter ind paa sit personlige Forhold til Andersen: »At De i

hvert Brev truer mig med aldrig mere at ville komme igen, og at Deres Breve for Fremtiden vil blive færre og sjældnere, gør mig virkelig ondt. Hvormed har jeg forskyldt det? Skal jeg da alle vegne, selv hos mine Venner støde Hovedet mod den usalige Politik!

Fredsbudskabet i Juli, som naaede Andersen paa Glorup, kom over hans Hjærte som »en Søndagsfest«. »Det var en smuk Foraarsdag, Bøgeskovene var nyligt udsprungne, »der var en Duft, og fra Træ til Træ sang Nattergalene i de maaneklare Aftener.« Han græd af Glæde, gik ud i Skoven og sang af fuldt Bryst tyske Sange og danske Viser mellem hverandre. Nu kunde han atter haabe paa et Gensyn med sine Venner hinsides Elben, med Fyrsten i det Land, hvor Luther havde prædiket og Goethe havde digtet. Han maatte fortælle Hertugen, at man ved at fjærne de visne Kranse paa Oehlschlägers Grav havde fundet en Sangfuglerede mellem de gulnede Blade.

Med fin Takt svarede Fyrsten, at han særlig af den Grund istemmede Andersens Jubel over Freden, fordi den atter førte hans Hjærte tilbage til Tyskland, til Weimar.

Et Julebrev fra Andersen beretter om H. C. Ørstedes Værk »Aanden i Naturen«, som han bad Carl Alexander om at læse. »Ørstedes Værk«, ytrer An-

dersen, »er nær beslægtet med Humboldts »Kosmos« og staar det dog meget fjærnt. Jeg tror, at jeg som Digter endnu har flere Stadier at gennemløbe og at jeg gennem Ørsteds Skrift er naaet til et nyt. Det har hos mig opvakt en Længsel efter Videnskaben, og jeg har i saa Henseende i den sidste Tid lært meget, der har bragt Uro i min Produktion og i Brevvexlingen med mine Venner. Ørsted har i mange Aar været min trofaste Ven, men nu staar han mig nærmere, da han har forstaaet min oprigtige Stræben. Som Følge af denne Udviklingsproces er min sidste Bog »I Sverrig« atter og atter bleven omarbejdet. De behøver dog ikke at blive bange for, at jeg skulde sige Poesiens friske Liv Farvel for at stige ned i Filosofiens Regioner eller endog for at skrive didaktiske Digte. Jeg staar som Aladdin med Vidunderlampen i Videnskabernes straalende Hule.«

Hertugen viste levende Interesse for Andersens Meddelelser, men tilføjede spøgende: »Er det for at gøre mig Indflydelsen af Ørsteds Værker paa Dem selv tydelig, at De lader en hel Jordomdrejning gaa hen mellem hvert af Deres Breve? Naturen er god og kærlig, men det er De ikke, naar De lig Ægypternes hemmelighedsfulde Billeder indhyller Dem i Tavshed for Deres Venner.« I Marts 1851 stillede Andersen Hertugen en Gibsafstøb-

ning af sin af Jerichau modellerede Buste i Udsigt. Glæden over Soldaternes Hjemkomst, som Andersen havde fejret i sit smukke Digt, lod han i rigt Maal komme til Orde overfor Carl Alexander, der naturligvis ikke kunde dele hans Følelser, men tav dertil.

Efter fem Aars Adskillelse bragte Foraaret 1852 endelig Andersen det med Længsel imødesete Gensyn med Hertugen, der modtog ham med uforandret Hjærtelighed og Hengivenhed. Han blev hele tre Uger i Weimar, og kom denne Gang i nærmere Berøring med Liszt, hvem han betegner som en lidende Dæmon, der maatte spille sin Sjæl fri. Brevduen fløj nu atter stadigt og flittigt frem og tilbage mellem Weimar og Kjøbenhavn. At Carl Alexander i Juni 1853 efter sin Faders Død tiltraadte Regeringen, medførte ingen Forandring i det hjærtelige Forhold mellem Storhertugen og hans danske Ven, skønt Andersen mente, at han i Fremtiden ikke saa tit som før fik at høre fra ham. Kort efter sin Regeringstiltrædelse sendte Carl Alexander sin »gamle, trofaste Ven« en udførlig Beretning om sine vidtrækkende Planer med Hensyn til Weimar, Tanker, som han under sin lange Regering ogsaa alle paa værdig Maade fik iværksat. I Sommeren 1854 var Andersen atter i Weimar og tilbragte lykkelige Dage baade paa Storhertugens

idylliske Lystslot Wilhelmsthal ved Eisenach og paa det skønne Wartburg, som Carl Alexander for sine egne Midler havde ladet genopstaa i dets oprindelige Skikkelse. I det lille Slot ved Foden af Wartburg blev Andersen forestillet for Hertuginde Helene af Orléans, Kong Louis Philippes Svigerdatter, der boede her med sine Sønner, Greven af Paris og Hertugen af Chartres. St. Hansdag 1856 var han atter i Weimar for at fejre Storhertugens Fødselsdag, men blev kort efter syg i Dresden. Aaret efter overværede han ifølge Indbydelse af Carl Alexander d. 4. September Afsløringen af Goethes og Schillers Mindesmærke udenfor Hofteatret i Weimar og Wielands Statue og den samtidig stedfindende højtidelige Nedlæggelse af Grundstenen til Carl Augusts Rytterstatue. Byen var festlig smykket, og fra alle Tysklands Egne var der mødt Repræsentanter for Literatur, Kunst og Videnskab. Paa Teatret blev givet Scener af Goethes Faust 2. Del, udført af de betydeligste tyske Skuespillere, med et Forpil af Dingelstedt og en af Liszt komponeret Festmusik, hvilken sidste ved sine »Bølger af Dissonanser« vakte Andersens Mishag. Ved Afskeden »trykkede Storhertugen ham i sine Arme og kyssede ham paa begge Kinder«. Hjemvendt fra dette, sit sidste Besøg i Weimar tog Andersen Ophold hos Inge-

mann i Sorø, hvorfra han sendte Storhertugen sin Tak. Et Brev fra Oktober er opfyldt af Klager over hans vaklende Helbred og Sorg over Fru Heibergs Bortgang fra Scenen. Skønt Kejseren af Østrigs og Ruslands Sammenkomst under Storhertugens Tag havde lagt stærkt Beslag paa dennes Tid fik Carl Alexander dog Stunder til at sende sin syge Ven nogle trøstende og opmuntrende Linjer.

I Juletiden nedskrev H. C. Andersen sit Æventyr »Pebersvendens Nathue« med Motiver fra Wartburg og Eisenach og tilsendte Storhertugen dette i en god tysk Oversættelse, der glædede Fyrsten meget.

Fra Aaret 1859 foreligger endnu 5 Breve fra Storhertugen til Andersen, et længere som Svar paa Digterens udførlige Beretning om Festlighederne i Sorø i Anledning af Ingemanns 70. Fødselsdag, samt en stemningsrig Skildring af Andersens Indtryk af den vilde Natur paa Jyllands Vestkyst, han berejste samme Sommer og som affødte hans »En Historie fra Klitterne«. Til det i Anledning af Schillers 100 Aars Dødsdag udkommende Festalbum skrev Andersen sit Æventyr »Den gamle Kirkeklokke« som en Hyldest til tysk Sang og tyske Minder.

I Aarene 1860—61 skrumpede den før saa livlige Brevvexling ind til enkelte smaa Billetter og

gik derpaa i Staa, ikke mindst af Hensyn til den kort efter udbrydende ulykkelige Krig, indtil Storhertugen omsider i Anledning af en ham tilflydt Efterretning om Andersens Sygdom, i April 1874 telegrafisk lod forespørge til Digterens Befindende. »Min inderlige, uafbrudte Deltagelse i Deres Ve og Vel,« hedder det i Telegrammet, »bevæger mig til at bede Dem om Efterretning.« Andersen svarede først med et Telegram og derefter med et Brev. »Jeg er endnu,« skrev han, »saa venligt i Deres Erindring, som i tidligere, uforglemmelige Dage. Mange vexlende og tunge Tider ligger mellem den Tid og nu, men trofast og taknemmeligt bar jeg altid i mit Hjærte Erindringen om al den Naade og Hjærtensgodhed, De har forundt mig. Under de mange store, nu snart historiske Begivenheder skrev jeg ikke, Aar fulgte paa Aar, og jeg vidste snart ikke, om jeg igjen turde forny en Brevvexling, der én Gang gjorde mig saa lykkelig. Nu fornemmer jeg, at jeg tør og kan det.« Fra Holsteinborg sendte han atter 2. Juni et længere Brev, ledsaget af den tyske Oversættelse af »Lykkepeer«. Han fortæller Storhertugen udførligt om den tragiske Skæbne, der var overgaaet den tyske Ingeniør Richard Günther, som druknede ved Langelinje efter et med Held kronet Forsøg paa at redde en lille Dreng, der var falden i Vandet. I den

levende Deltagelse, Hovedstadens Befolkning lagde for Dagen ved den ædle Redningsmands Jordeførd, saa Andersen et Varsel paa en kommende Udsoning mellem det danske og det tyske Folk.

Fra Haag besvarede Storhertugen 9. Juni dette Brev i hjærtelige Udtryk, ligesom han Aaret efter i Anledning af Digterens 70. Fødselsdag, i en egenhændig Skrivelse bragte Andersen sin Lykønsning, ledsaget af Patentet som Komtur af den sachsen-weimarske hvide Falk. Digterens Takkeskrivelse indeholdt kun faa Linjer om den Hæder, der var bleven vist ham paa Mindedagen af Landsmænd og Fremmede. I Forudfølelsen af sit nære Endeligt slutter han med Ønsket om Lykke og Velsignelse over det Land, fra hvilket der var strømmet saameget Solskin ind i hans Digterliv.

To Maaneder senere — den 11. August, blev H. C. Andersen baaren til Graven.

Storhertug Carl Alexander overlevede H. C. Andersen i et kvart Aarhundrede og naaede at fejre sit Guldbryllup med sin Gemalinde, sit Folk og tysk Digtning og Kunst. Offervilligt og forstaaende hævdede han i Forening med Storhertuginde Sophie til det sidste Weimars store Traditioner. 1860 grundlagde han saaledes, væsentlig paa egen Foranstaltning, den ansete Kunstscole i Weimar, og

i 1869 indviedes det derværende, i høj Grad seværdige Museum. 1857—61 var Dingelstedt Theaterintendant, og under hans Ledelse gaves Shakespeares Kongedramaer, Schillers Wallenstein, Hebbels Niebelungen og fremfor alt Goethes Faust i ypperlig Udførelse. Efter Liszts Afgang som Orkesterdirigent repræsenterede vor Landsmand EDUARD LASSEN (død 1904), en af hans mest begavede Disciple, længe Traditionerne fra Mesterens Tid. Carl Alexander var ikke alene som Landets Hersker og Goethes trofaste Beundrer, men ogsaa ved sine rent personlige Egenskaber kaldet til at være Goetheselskabets Protektor. 1885 aabnedes Goethes Hus med dets rige Samlinger, der af Digterens Arvinger var testamenteret Storhertuginde, som Nationalmuseum, og 1896 indviedes det, af Fyrstindens egne Midler rejste, prægtige Goethe-Schiller-Arkiv, der, bygget som et Slot i Trianonstil, hæver sig paa den høje Ilmskrænt overfor det storhertugelige Slot, bestemt til ikke alene at rumme Goethes og Schillers, men ogsaa andre tyske Digteres literære Efterladenskaber. Hvert Aar samledes Goetheforskerne fra alle Tysklands og Østrigs Egne, ja ogsaa fra fremmede Lande, til Fest paa Goethedagen i Residensslottet i Weimar eller paa Belvedere, hvor de modtoges

med udsøgt Opmærksomhed. Ogsaa Danske har nydt godt af den afdøde Storhertugs Gæstfrihed, og med stor Forkærlighed underholdt han sig med Digterens Landsmænd om H. C. Andersen.

Der var mangt et Træk i Carl Alexanders Væsen, der mindede om Weimars store, svundne Tider. Paa de glimrende Festaftener i Slottets Sale havde man Lejlighed til at beundre hans aandelige Friskhed trods Aarenes Vægt og tiltagende legemlige Svaghed, hans fornemme Takt og overlegne Evne til at sige hver enkelt af de mange Gæster et venligt, velovervejet Ord, der kunde passe for denne. Det var dog, som naturligt, mest i en mindre Kreds, at man ret fik Indtryk af hans milde Væsen og den menneskelige Varme, der lyste frem gennem hans udprægede Bevidsthed om sin høje, fyrstelige Værdighed. Jeg husker saaledes en Aften paa Belvedere i Sommeren 1896, da han atter førte Talen over paa H. C. Andersens Person og Digtning, hvilket alvorligt og dog mildt bebrejdende Blik han sendte en af de tilstedeværende, der fremkom med en Bemærkning om Digterens naive Forfængelighed. »Er war ein grosser Dichter, ein lieber Mensch und mein guter Freund«, ytrede han stilfærdigt, men let forstemt, og Samtalen gik et Øjeblik i Staa.

Ogsaa Storhertuginde bevarer Andersen i trofast Minde. Endnu Aaret før sin Død udtrykte hun til mig sin Beklagelse over, at de politiske Begivenheder havde ført Andersen, hvis Fædrelands-kærlighed hun iøvrigt ærede, bort fra Weimar, som han ofte i gamle Dage havde kaldt sit andet Hjem. Det havde dog været hende en stor Tilfredsstillelse, at det i Virkeligheden aldrig afbrødte Hengivenhedsforhold mellem Storhertugen og Andersen kort før Digterens Død var bleven befastet paa ny.

Aaretefter Indvielsen af Goethe-Nationalmusæet døde den udmærkede Fyrstinde, der vilde have gjort Fyldest paa et langt større Riges Trone. I Januar 1901 fulgte Storhertugen hende i Graven. De sidste Ord han med sin usvækkede Tro paa Ideallet udtalte før sin Død, gjaldt Boerfolkets heltemodige Kamp.

Carl Alexander og hans Gemalinde har gjort sig fortjent til at hvile i Døden ved Carl Augusts, Goethes og Schillers Side.

Men ude under den gamle Slotsparkes skyggetunge Kroner, hvor Ilmen haster forbi saa mangt et Minde om Weimars »gyldne Dage«, burde der ogsaa staa en Støtte til Erindring om det trofaste Venskab mellem Storhertug Carl Alexander af

Sachsen, den sidste store af Tysklands Smaa-
fyrster, og den danske Digter, hvis Navn af alle
danske Navne er naaet videst om Jorden,

prist af Kvinde og af Mand,
lifligst dog af Barnestemmer.

H. C. ANDERSENS Breve til Storhertug Carl Alexander er udgivne af E. Jonas, H. C. Andersens Briefwechsel mit dem Grossherzog Carl Alexander, Leipzig 1887. I Samlingen Breve til Hans Christian Andersen, udgivne af C. St. A. Bille og Nik. Bøgh, 1878, findes aftrykt otte Breve fra Andersen til Storhertugen efter Digterens danske Koncepter. Af Storhertugens Breve til H. C. Andersen findes et, det første fra 1844, indklæbet i den nes Album paa det kgl. Bibliotek, medens Originalerne til alle de øvrige 70 Breve ejes af Hr. Etatsraad J. Collin, der velvilligst har stillet dem til Raadighed.

Af Kilder til Storhertug Carl Alexanders Biografi bør nævnes: P. v. Bojanowski. Grossherzog Karl Alexander (Beilage zur Allgemeinen Zeitung 1901, Nr. 43—47). Briefe des Grossherzogs Karl Alexander an Frau Fanny Lewald, 1904.

Titelbilledet er en Gengivelse af Küchlers originale Blyants-tegning af H. C. Andersen, der findes i Skandinavisk Forening i Rom. Prospektet af Ettersburg Slot er omtegnet efter en Afbildning i C. Hepp, Schillers Leben und Dichten, 1885.